

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De S. Artemio martyre.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTY-
RIS ARTEMII, AVTHORE SIMEONE*Metaphraſte. ex Tomis Aloyſij.*

DOST Domini & Saluatoris noſtri in caelos aſceſum, cum
eius diſcipuli & Apoſtoli vniuerſum orbem terræ Euan-
gelio compræhendiffent, & in omnes quidem partes iam
distributa eſſet prædicatio pietatis: is autem, qui ab ini-
tio generi hominum aduerſatur, intolerandis tormentis
per eos, qui tunc rerum potiebantur, ſubijceret fideles:
oportebat aliquandò Chriſtianos ſolui à malis & moleſti-
is, & cum acerba nube impietatis, ſolui etiam tempeſta-
tem tormentorum, quibus afficiebantur, & ſiſti virgam
peccatorum, quæ immittebatur aduerſus hæreditatē iu-
ſtorum. Cùm autem ad hoc eſſet opus viro, qui haberet
inſignem animi nobilitatem: talis autem erat Conſtantij & Helenæ filius, Conſtan-
tinus Magnus cognominatus: is à patrio quidem recedit errore, arcano quodam &
diuino conſilio, & accedit ad veritatem. Vincit enim, vt omnes ſciunt, inimicos per
Crucis in caelo apparitionē: & Magnus ſtatim appellatur, & propter pietatis magni-
tudinem, & in hoſtes victoriam. Deindè etiam magno Regi, & communi omnium
Domino victoriæ reddens gratias, mittit per omnes partes orbis terræ decreta, quæ
erant contraria decretis priorum Imperatorum: nempe, vt diruerentur templa ido-
lorum, & funditus euerterentur: in Chriſti autem nomine rursus ædificarentur, &
eius diſcipulorum & martyrum ades inſignes: & quas prius impij euerterant eccleſi-
as, eæ rursus priorem decorem reciperent.

.10. Octobr.
Cap. 1.Conſtanti-
nus Magus.Cui irā ſit
cognomi-
natus.
Eius decre-
ta.

Quid ergò, qui bonis inuidet, diabolus? Non ferens tantam mutationem, & ali-
oqui ſciens fieri non poſſe, vt qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum
ſimulacrorum, aliundè in nos bellum excitat: & cùm in Eccleſiam Alexandrinā im-
pium Arrij induxiſſet, & tanquàm instrumento aliquo eius lingua eſſet vſus, audeat
prædicare, Dei filium eſſe creatum, & dogmate ſtatueret, eum eſſe alienum à Dei &
patris eſſentia. Hac autem mala Arrij opinione citò extincta, vt potè quòd pius Im-
perator Niceæ diuinorum Patrum congregaſſet ſynodum: & ipſum quidem Arrium
mouiffet è cœteru Sacerdotum: verum autem Deum & Dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum, eiſdem eſſe cum patre eſſentia, & cœternū, ſicut prius, prædicāſſet: ini-
micus rursus rabie agitabatur, & priorem ſuam religionem rursus conabatur moue-
re: & qui pro dignitate ei rei inferuiret, diligenter inquirebat. Cùm magnus ergò &
primus Chriſtianorum Imperator, piè ſimul & pulchrè triceſimoſecundo anno ſui
imperij, in prouincia Bithynorum, quandò expeditionem incepit facere cōtra Per-
ſas depoſuiſſet imperium, & Conſtantius filius patris ſucceſſiſſet imperio, poſtquam
is quoque exoluit debitum, ipſius patruelis Iulianus, qui etiam tranſgreſſor, propter
eā quòd veram fidem eſſet aſpernatus, & ſe ad gentilem traduxiſſet religionem, iu-
re fuit appellatus, ſceptra tyrannicè apprehendit. Conſtantij autem patruelem cum
diximus, quoniam natus fuit ex Conſtantio Conſtantini fratre, diuerſi tamen generis.
Etenim ex verè beata Helena ipſe Conſtantineſis ſolus natus eſt patri. Ex Theodo-
ra autem filia Maximiani, qui etiam dictus eſt Herculiſ, hi tres nati ſunt, Dalmati-
us, Anaballianus & Conſtantius. Porrò ex Conſtantio Gallus, & is, de quo in præ-
ſentia agitur, turpiſſimus Iulianus. Qui quidem cùm, vt diximus, ex tyrannide accep-
iſſet imperium, grauiffimum rursus bellum excitatur, & grauiffima earum, quarum
vnquam fiat mentio, oritur perſecutio.

Cap. 2.

Arrij impia
hæreſis.Conſtantius
ſucceſſit pa-
tri in Imper-
ium.Iulianus
trāſgreſſor
vel Apotta-
ta.Conſtantij
Chlori vxor
& liberi.

Quo quidè tempore magnus & pietate inſignis, diuinus, inquam, Artemius fuit
martyrij corona redimitus. Id verò apertius docebit procedēs oratio. Cùm Magnus
Conſtantineſis iam è vita exceſſiſſet, vt eſt præmiſſum, in tres partes fuit diuiſum Ro-
manum imperium, cùm eius filij Conſtantineſis, Conſtantius, & Conſtans id diuiſi-
ſent. Et primo quidem, nempe Conſtantino, ſuperiores Gallia, & quæ ſunt vltra Al-
pes, & inſulæ Britannicæ vſque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Conſtanti autè,
vt poſtremo, inferior Gallia, ſeu Italia, & ipſa Roma. Conſtantius autem ſecundus ex
filijſ Conſtantini, qui tunc rebus præerat Orientis, decertans aduerſus Perſas, par-
tem Orientis accipit, & Byzantium, nomine mutato in Conſtantinopolim, & no-
uam

Cap. 3.

Romani in
perij in tres
partes diui-
ſio.

uam Romā, facit regiam: & ab Illyrico vsque ad Propōtidem omnem tractū, Asiam deindē, Syriamque, & Palæstinam, & Mesopotamiam, & Aegyptum omnesque insulas, & quæcunque Romanis parebant, vectigalia suo reddit imperio. Magnus autē Artemius, cum esset valde norus Imperatori Constantio, in omni tempore, & omni negotio perpetuò cum eo versabatur, vt qui esset amicus optimus, & ex ijs, qui erāt virtute & doctrina insignes, & ardens amator fidei Christianorum, quo nomine eius amicitia & familiaritatis agnoscebatur longē studiosissimus. Eius autem patriam & genus nemo scriptis mandauit, nisi quòd erat magno & illustri loco natus vir beatissimus, & ex hominibus genere nobilibus genus ducebat, virtuteque & magnitudine animi erat insignis. Vndē etiam hæc de eo scripta sunt, quòd sanctarum reliquiarum Christi Apostolorum, Andree, inquam, & Lucæ, & Timothei, ipse est, qui à Constantio iussus fuit facere exportationem: vt suo tempore significabit oratio.

Cap. 4. Cum ergò essent tres Imperatores, vt dictum est, & vnusquisque eorum sua partis teneret imperium, primus Constantinus à sua parte discedens, & vltimi fratris, que ei obrigerat, partem inuadens, cum ille Romam esset profectus, aggressus est quidam iniustum facere contra fratrem, ipsumque absentem est criminatus, quòd res non fuissent rectè diuisæ, & quòd imperij, quod ad ipsum pertinebat, magnam partem frater vsurpasset. Regionis autem Duces & custodes, quos Constans constituerat, dixerunt se citra illius sententiam & voluntatem nihil posse omninò mouere: esset enim impium. Ille autem se statim parat ad bellū, & arma mouet aduersus eum, qui nullam fecerat iniuriam. Cadit itaque Constantinus in bello pugnans, & partem alienam cupiens, eam etiam amisit, quā iustè videbatur tenere. Vndē etiam eius populus deficit ad Constantem: & in illius redigitur potestatem imperium Occidentis, cum ad id nullum studium posuisset: Deus verò in iusta statera vniuersum iudicasset: qui etiam non mouere terminos patrum, neque de sulco propinqui aliquid detrudere, lata lege semel constituit, nè, dum improbè se gerit quis in propinquum, imprudens iusta Dei ira condemnatur. Obtinet ergò Constans imperium totius Occidentis, duas partes in vnam coniungens, & ex amobus vnum faciens imperium.

Cap. 5. Non multum intercessit tēporis, & Constans ad comessationes declinans & ebrietates, & alienos amores, segniter vniuersum gerebat imperium, per ludum & saltationem tantā molem sustinens. Ergò ei parantur insidiæ à quodam Duce exercitūs, nomine Magnentio: & cum imperio simul quoque vitam amittit. Cum is cecidisset, imperium occupat Magnentius, cum quo simul inuaserunt tyrannidem Nepotianus & Brettanion. Hæc cum accepisset Constantius ex literis sororis, & ab Oriente venisset ad Occidentem, bello manus conserit cum illis, & vi vicit, cum Brettanion ad eum defecisset. Quo quidem tempore signum Crucis maximum, & mirificè apprens, ad eò vt admirabili splendore superaret lucem diei, visum est Hierosolymis circa tertiam horam diei, cum esset dies festus, qui dicitur Pentecoste, pertingens à loco, qui dicitur Caluariaz, vsque ad montem Oliueti, vndē fuit assumptus noster Saluator. Imperium ergò tenet Constantius, relictus solus ex Magni Constantini filijs. Cum ergò ad imperij magnitudinem defixisset oculos, & caligasset, vt qui esset homo, & non haberet ex suo genere, qui eum defenderet, (neque enim ei natus fuerat filius, neque remanserat aliquis ex fratribus) & timeret, nè in eum rursus aliquis insurgeret Tyrannus, statuit ex cognatis aliquem accipere cohæredem, & imperij defensorem: quod etiam fecit. Nam cum Gallum Iuliani fratrem Sirmij Cæsarem creasset, (Erat autem ei Gallus patruelis: Cōstantius enim Galli & Iuliani pater, frater fuerat Magni Constantini) ei dat vxorem, suam sororem Constantiam, vt res esset firmior & cautior: & præbet ei magistratus, quos ipse constituerat. (non enim Gallo licebat id sibi assumere, cum esset Cæsar) Domitianum quidem & Thalassium emittens Præfectos Prætorios: Montium autem Imperatorijs præficiens rationibus, quem etiam solemus vocare quæstorem, & simul eum etiam ornans honore Patricij.

Cap. 6. Gallus autem, vt qui tunc à Constantio missus esset ad Orientem, erat intentus rebus gerendis. Quem cum primū accepissent Persæ venisse Antiochiam, timore sunt affecti, cum audiissent eum esse iuuenem, & ad res gerendas acrè & vehementem, nec fecerunt ampliùs excursiones in agros Romanorum. Et ille quidem erat Antiochiæ Syriæ, vt ostensum est: Constantius autem res constituēbat in Occidente: & tunc erat maximè quietum Romanorum imperium, vt quod ab vtrisque custodiretur. Et hæc quidem hoc modo se habebant. Gallus autem cum Cæsaris induisset

pur-

S. Artemius
Constantio
valde fami-
liaris.

Constanti-
nus iunior
caeditur.

Constantis
Imperio ce-
dit Occidēs

Cap. 5.

Viuit dis-
soluit.
Occiditur.

Crux splen-
didissima
apparet.

Gallus fit
Cæsar.

Cap. 6.

Gallus info-
lescit.

purpuram, & iam cœpisset ascendere primos gradus imperij, non mansit in eadem sententia & fide, quam dederat Constantio, nimis pro imperio res gerere aggrediens, & cum magna audacia & arrogantia constituens. Quos enim cum ipso magistratus emiserat Constantius, qui imperialium & ciuiliū rerum erant iudices, Prætorij Præfectum Domitianum (mortuus enim erat Thalassius) & Quæstorem Montium, quod non parerent, & inferuissent à ratione alienis, & quæ cohiberi non poterant, eius appetitionibus, cum iussisset militibus alligare funes eorum pedibus, iussit trahi per forum, & vtrunque occidit, cum viri fuissent in gerendis magistratibus egregij, & quouis lucro & emolumento inuenti essent superiores. Quos cum composuisset ciuitatis Episcopus, sepelijt, insignem eorum virtutem reueritus.

Occidit innocentes iudices.

Constantius autem cum audiuisset id, quod acciderat, Gallum ad se accersit. Ille autem cum sciret quidem, se non vocari ad bonum aliquod, rursus autem cogitaret, quod si nollet parere, oporteret bellum facere, armis protinus correptis, eligit potius pacem. Et præmissa vxore ad mitigandum Constantium, ipse quoque sua sponte adibat periculum. Atque Constantia quidem statim profecta est, vt fratrem prior conueniret, & in animo habens rogare pro marito, vt nihil graue in eum statueret. Cum autem prompto & alacri animi studio iter finiisset, inter eundem incidit in morbum. Et cum ascendisset in Bithyniam, in quadam eius statione, quæ Gallicana dicitur, est mortua. Gallus autem etsi hoc, quod præter opinionem acciderat, magnam reputasset calamitatem, ibat tamen ulterius, non desistens ab ijs, quæ statuerat. Postquam verò venit ad Noricorū ciuitatem, quæ vocatur Pytauiota, huc Mediolano, cum illic tunc esset Constantius, mittitur Dux exercitus Barbation, qui Gallo aufert purpuram. Et cum fecisset priuatum, relegat in quadam insulam Dalmatiæ. Cum Gallus autem venisset in insulam, Eusebius Eunuchus, qui Præpositus tunc habebat honorem, & qui cum eo erant, persuadent Constantio, vt quamprimùm Gallum tolleret de medio. Ille verò persuasus, mittit qui ipsum interficerent. Cum ij autem iam irent, Constantius rursus motus est misericordia: & misit ocyssimè literas, quæ Gallum à morte liberabant. Eusebius autem, & qui cum eo erant, persuadent Magistrano, qui mittebatur, nè prius veniret ad ostendendas literas, quam audiuisset Gallum fuisse de medio sublatum. Hæc facta sunt, & Gallus fuit interfectus.

Cap. 7.

Pytauiota vrbis Noricorum.

Gallus interfectus.

Constantius autem veritus, quod non posset solus totum regere imperium, maxime cum Galli, quando vellent, promptissimè incitarentur aduersus imperium, tam propter vires corporis, quam propter leuitatem animorū, iam ducebatur pœnitentia, quod Gallum de medio sustulisset. Et cum reputasset eos, qui sunt genere coniuncti, esse externis & alienis longè tutiores ad regni societatem, Iulianum fratrem Galii ex Ionia accersitum Mediolanum, creat Cæsarem: & cum suam sororem Helenam ei dedisset in matrimonium, fideque ab eo accepta sibi cauisset, eum quidem misit in Galliam, illic futurum custodem imperij. Ipse autem in Illyricum veniens, debebat Sirmij. Cum autem audiuisset, quod Barbari, qui agebant trans Danubiū, essent ducturi exercitum contra imperium Romanorū, Sirmio profectus transijt Danubium. Cum autē longo tempore ibi fuisset ad ipsam ripam, & rursus intellexisset Barbaros non esse se loco moturos, profectus est in Thraciam. Postquam verò fuit apud Odryfos, vbi Adrianus constructa ciuitate, ei loco suam reliquit appellationem, audiuit à quodam Episcopo, quod corpora Christi Apollolorum Andrea & Luca sepulta erant in Achaia, Andrea quidē Patrīs, Luca autem Thebis Bœotia. Postquam autē Imperator hæc audiuit Constantius, propter id est lætatus, & magna voce clamauit, & ijs, qui aderant, dixit: Vocate mihi charum Arremiū. Cum is autem quamprimùm venisset: Gratulor tibi, inquit, virorum omnium religiosissime, & vnā tecum lætor. Ille verò illi dixit: Mihi perpetuò læteris, ô Imperator, nec te vnquam aliquid molestum cōprehendat. Imperator autem: Quæris ne aliquid, ô amicorū optime, gratius ac iucundius inuentione corporū Christi Apollolorū? Magnus verò Artemius: Quisnam aut videntiam, inquit, ô domine, est is, qui hunc hodiè thesaurum aperuit? Constantius autem: Achaia, inquit, Episcopus, qui nunc præsidet Patrīs. Sed abi, ô viro- rum amicorū optime, & ea quamprimùm exporta Constantinopolim. Hæc cum ab Imperatore magnus audisset Artemius, rectā iuit ad Apostolos, eorum sanctas alaturus reliquias. Quas quidē cum valdè admirabiliter exportasset, in templo, quod ab ipso Constantio extructum est à fundamētis in nomine Apollolorū, prope sepulcrum patris eas deposuit. Ei autem in præmiū ministerij dedit Imperator, rogantibus

Cap. 8.

Iulianus Cæsar creatur.

Eccē q̄ charæ olim fuerint sanctorum reliquæ.

Episcopis,

Artemius
Dux Aegy-
pti fit.
Cap. 9.

Episcopis, munus rectionis Aegypti. Talis fuit Artemius etiam ante certamina martyrij, & adeo erat apud omnes venerandus.

Iulianus ar-
ripit Impe-
ratoris no-
men.

Atque proficiscatur quidem Magnus Artemius in Aegyptum, Ducis modò suscepta dignitate. Constantius autem profectus Constantinopoli tendebat in Syriam: & cum in magnam peruenisset Antiochiam, ibidem figit tabernaculum, bellum parans aduersus Persas. Cum ibi autem maneret in ciuitate, venerunt ad eum literæ, insurrectionem Iuliani significantes. Iulianus enim, vt à me iam antè fuit declaratū, ad custodiam Occidentis in Gallia Cæsar creatus à Constantio, non ferens ampliùs esse in habitu Cæsaris, induit diadema, & se appellat nomine Imperatoris. Postquam autem sibi imperium vsurpauit, nihil iam parū cogitabat, neque statuebat sibi ampliùs esse cunctandum: sed volens in suam redigere potestatem totam Europam, quæ obedit Romanis, instructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cum vltiorem ripam apprehendisset, per loca illius ducebat exercitum. Latens verò præfectos, & Italiae Taurum, qui vocabatur, & Illyrici Florentium, postquam venit ad Pæonas, transiens ad alteram partem fluuij, statim & vniuersam Illyricam regionem in suam redegit potestatem, & Italiam, & vsque ad Oceanum Occidentale vniuersas gentes, quæ erant imperij Romanorum.

Cap. 10.

Constantius autem cum hæc audiisset, fuit conturbatus, vt est consentaneum, & de Constantinopoli admodum timens, nè quod ille animo cogitabat, eam prior in suam redigeret potestatem, eam totis viribus festinabat præoccupare. Interim autem dum ab eo colligebatur exercitus, dispersus per ciuitates Orientis, & se parabat ad tantam viam, significat Episcopis, vt eum præcedentes veniant quamprimùm Niceam. Erat enim in ea secundam Synodum congregaturus, ab impijs Arrianis incitatus aduersus Homouision. Cum verò, transmissa Cilicia, venisset ad Mopsi, qui vocantur, fontes, quadam imbecillitas ei repente accidit, nec poterat vltius progredi.

Constantius
conuocat
Episcopos
Niceam ad
secundam
Synodum.

Constantius
baptizatur
& moritur.

Postquam autem sensit se iam malè habere, & non vidurum esse ampliùs, Antiochia Episcopo celerrimè accersito Euzoio, petit vt baptizatus, parum fuisse superstes, illic è vita excedit, cum imperasset integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, solus autem reliquos.

Cap. 11.

Cum eum autem defleuisset exercitus, & iusta ei fecisset, in arca posuerunt, cum corpus instruxissent ijs, quæ solent fieri ad hoc, vt duret, & cum in currum imposuissent, tulerunt Constantinopolim, cum proprijs armis vnusquisque eum sequentes in eodem ornatu, quem, dum viueret, habebat inter principes. Atque ij quidem venerunt Constantinopolim, ducentes corpus. Venit autem & Iulianus, proficiscens ex Illyrico, & iam firmiter tenens vniuersum imperium, nullo post mortem Constantij auso ei repugnare. Cum autem ferretur corpus in templum Apostolorū, vbi prope patrem eum erant posituri, Iulianus ipse præcedebat lectum, capiti ablato diademate. Postquam autem eum sepelièrunt, iam veniens in regiam, tunc rursus imposuit diadema, & rerum potiebatur, solus iam Romanorum vniuersum adeptus imperium. Cum ergo excessisset Constantius, in eos, qui restabant, & maximè qui propter inuidiam præbuerant causam Galli occisionis, iræ suæ feruorem ostendit Iulianus. Et statim Eusebio quidem Præposito caput adimit, quod omninò videretur suis calumnijs Gallo cadem adornasse: Paulum autem Hispanū, qui erat vnus ex scribis Imperatoris, tradit igni, vt qui in Gallum fuerat acerbè inuectus. Ambos nanque Chalcodonem misit, & illic vtrunque suo affectu supplicio. Interfecit etiam Gaudentium Ducem exercitūs Aphricæ, & quosdam alios, qui ei insultauerant. Sed eos quidem puniit per literas: Christi autem martyrem, & fortem athletā Artemiū, ipse per se Antiochia præsens præsentem propter Christi confessionē inhumanè puniit, & ea, quæ habebat, priuauit potestate, non ferens eius dicendi libertatem & constantiam. Iulianus enim, cum, vt ostensum est, Romanorum vsurpasset imperiū, maximè studebat gentium errorem in suum locum restituere. In omnes itaque partes mittēs literas, iubebat deorum templa & altaria prompto & alacri animi studio extrui, & quoscūque

Iulianus so-
lus impe-
rat.

Iulianus oc-
cidit Galli
fratris sui
amulos &
interfecto-
res.

redditus ec-
clesijs attri-
buit à Con-
stantino &
Constantio.

Cap. 12.

Post hæc autem cum matris suæ haberet fratrem, nomine Iulianū, qui vt illi gratificaretur, Christianismi fidem abiurauerat, & pro errore gentiū ostendebat prom-
ptum

ptum & alacre animi studium, emisit Orientis rectorem, quem vocant Comitem, iubens vt res quidem Ecclesiarum vexaret & perderet, vbiq̄ autem & omni ratione errorem gentium augetet & extolleret. Ille igitur cum venisset Antiochiam, conabatur re ipsa plura præstare, quàm ei fuerat imperatum. Et ecclesijs quidem aufert quæcunq̄ habebant preciosa, tam in argento & auro, quàm in fericis vestimentis. Quinetiam claudit ecclesias, nè quis in eas ingrederetur precandi causa, claustris & vectibus ianuis impostis. Et hæc quidem Antiochiæ faciebat Comes Orientis. Imperator autem Iulianus Constantinopoli aliquod adhuc morabatur tēpus, res confirmans & corroborans, prout ei maximè expedire videbatur imperio: & vt error gentium magnificè extolleretur, considerans & procurans. Postea verò discedens Constantinopoli cum vniuerso exercitu, iter faciebat in Syriam.

Nota ornamēta ecclesiarum.

Cum itaque vniuersam peruasisset Phrygiam, & ad eius vltimam venisset ciuitatem, quæ vocatur Iconium, declinauit relicta Isauria. Et cum Taurum, qui dicitur, superasset, venit ad ciuitates Ciliciæ. Cum verò accessisset ad stationem, quæ est in Issò, illic castrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nam ille quoque in Issò cum Dario Rege Persarum commisit prælium. Quo victo, locū reddidit insignem. Illinc sinum transmisit Issicum, & venit Antiochiam, iram spirans aduersus Christianos, & se eos esse omninò euerfurum minitans. Cum Antiochiam ergò venisset tyrannus, & in domum diuertisset imperatoriam, & nec vnum quidem diem quieuisset, ad eum adducti sunt, veluti signo dato accusati, Eugenius & Macarius, qui ipsi quoque erant pars presbyteratus ecclesiæ Antiochenæ. Quos cum protinus curasset sistendos: Quinam estis, inquit, & quodnam est vobis vitæ studium? Dixit Eugenius: Christiani sumus, & Christi gregis pastores. Hæc est nobis vita, hæc conditio, hoc studium. Dicit autem Imperator: Vbi est is, quem dicitis Christi gregem? Eugenius autem: Vniuersus, inquit, orbis terræ, quem sol adspicit, & qui in eo sunt homines. Iulianus autem: Nos, inquit, quibusnā præsumus, & in quosnam hodiè obtinemus imperium, o tu infelix & miser homuncule, si quancunq̄ terram Sol adspicit, Christus gregem possidet? Martyr verò: Eidem, inquit, gregi præes, o Imperator, cuius nos sumus pastores. Per Christum enim Reges regnant, & tyranni in terra dominantur. Ipse quoque Christus hodiè quidem tibi dedit imperium, etiam si apparueris ingratus in benefactorem: cràs autem dabit alij. Es enim vnus diei, & ipse imperas ijs, qui sunt vnus diei. Illi autem est regnum æternum, & quod nunquam finem accipit.

Cap. 13.

Eugenius & Macarius ducuntur ad tyrannū Iulianum.

Prou. 8.

Qui autem defecerat Iulianus: Impie, & à deorum, inquit, aliene benevolentia, cum hesternus, inquit, sit Christus tuus, & vnus diei, & ab Augusti tempore cœperit, à quonam hodiè fuit creatus Rex æternus? Martyr autem: Quòd ad humanitatem quidem attinet, ineffabilisque & inenarrabilis dispensationis, seu carnis susceptæ mysterium, ita habet, o Imperator. Nam quòd attinet quidem ad eius diuinam, & quæ est ante secula generationem, nullum inuenietur tempus ea superius. Imperator autem existimans martyrem esse agrestem quempiam, & nulla præditum cruditione, irridens inquit: Tuus ergò Christus, o infelix, bis fuit generatus? Si verò propterea gloriaris, sunt etiam apud Græcos viri sapientissimi, non solum bis, sed etiam ter geniti. Nam & Mercurius, cognomine Trismegistus, ter venit se in riuo ostendēs, quomodò narrant eius sacri & admirandi libri: & ideo nominatur Trismegistus, id est, ter maximus. Similiter autem Pythagoras, qui hoc fuit posterior, ipse quoque ter venit in vitam, vt qui primò quidem fuerit nauclerus Aegyptius: deindè Euphorbus, de quo Homerus meminit: postremò autem Pythagoras, Mnesarchi filius, Samius.

Cap. 14.

Iulianus nugatur.

Martyr autem suauiter irridens elegantias, vel potiùs nugas sapientis Imperatoris, & impiorum gentilium, quam verbis ostendunt, stultitiam, coniectans autē Tyrannum per hæc verba conari irridere Christi generationem, acerbè ei dixit & fortiter: Oportebat nec tibi quidē omninò respondere, o iniquissime, nec te vlla dignari allocutione: sed propter eam, quæ adest, multitudinem, quoniam complures ex ijs sunt de grege Christi, dixi quæcunq̄ dixi, & nunc etiam dicam parumpè, curam gerens eorum salutis: Christum ab alto repetentes, multis antè seculis Prophetæ prius annunciârunt, multa que sunt eius aduentus testimonia, tam ex ijs, quæ sunt apud nos oraculis, quàm ex ipsis scriptis Sibyllinis. Eius autem susceptæ carnis causa fuit propter salutem & reparationem lapsus hominum. Nam cum venisset in terrā,

Cap. 15. Eugenius presbyter magna libertate responderi illi.

Matth. 11.

Nnnn uuit

- Iohan. 11. uit mortuos, qui foetebant. Quod autem est omnium maximè admirabilè, pro salute mundi passus mortem per Crucem, tertio die surrexit à mortuis, testibus ijs militibus, qui seruabant eius sepulcrum, & plusquam quingentis hominibus, nè locum habeat, qui vult calumniari eius resurrectionem. Et cum surrexisset à mortuis, visus est suis discipulis, totos quadraginta dies cum eis versans, eisque videntibus & adspicientibus, fuit assumptus in cælos. Denique eis sancti spiritus donū demisit & virtutē, ad eò vt loquerentur linguis alienigenarum, & non opus haberent interprete. Loquebatur enim in eis sanctus spiritus, & dabat eis, vt viderent quæ erant procul remota, & futura prædicarent. Qui quidem egressi, ipsum vbique prædicarunt, & nihil inferentes, præter solam eius virtutē, quæ non cadebat sub adspectū, neque clypeum, lanceam aut ensē tenentes: sed nudi, inermes, & pauperes, mundū cœperunt vniuersum, mortuos excitantes, leprosos mundantes, dæmonia eijcientes. Quinam autē hæc fecerūt? Piscatores, & ignari literarū, & qui mūdi sapientiæ non erant participes.
- Mar. 16. Quos autem ipse induxisti, ludificans Christi generationem, viros sapientes & maximos, vt nunc dixisti, etiamsi concesserimus verè fuisse has nugas, quid bis, & ter, & quater geniti mundo profuerunt, vel mundi parua, atque ad eò minima parti? Quis ex Mercurij & Pythagoræ libris mortuos suscitauit, aut leprosos mūdauit, aut dæmones expulit, quos vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui à vobis dicitur Trismegistus, fuit homo Aegyptius, & in legibus educatus Aegyptijs: & cum duxisset vxorem, peperit filios, quorum natu maiorem Tat nominant, cum quo ipse loquitur, ei suas dedicans orationes, & cum Asclepio ex Epidaurō, qui, vt vos vultis, fuit author & princeps scientiæ medicinæ: cui etiam suam explicat, quæ sic habet, Theologia: Deum intelligere quidem est difficile, sed vt eum verbis exprimas, minimè potest fieri. Est enim in terna consistens hypostasi, essentia & natura, quæ non potest explicari, non habens apud homines assimilationem. Quos autem deos nominat homines, ij multas & periculosas ad se attraxerunt fabulas. Quinetiam de Christi aduentu ipse quoque obscuram quandam refert prophetiam, vt qui non ex se, sed ex Hebræorum eam hauserit Theologia. Sed quid mihi cum putridis & malè olentibus Mercurij verbis, quæ à vobis quidem in honore habentur, iam autem diū antè putruerunt & effluerunt? Neque enim de viuis fas est rogare mortuos ijs, qui ex diuinis eloquijs habent veros martyres, qui aduentum Christi & diuinitatem prænuñciarunt.
- Cap. 17. Pythagoras autem, qui sectæ Italicæ fuit author & princeps, quid magnum & admirandum fecit, ter in vitam productus? An quòd cum fuisset Olympia, vt vos dicitis, aureum suum femur ostendit Hellanodicis? Vel quòd mugientem bouem sacrificaturus: Habet, inquit, animam viri mihi amicissimi, & per mugitum me salutem infelix? Seu quòd aquilam, quæ sublimè volabat, per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit, cum esset Olympia ter genitus Pythagoras, infans gloriæ amore captus, & visione hæc apprehendens ter infelix, qui quaternionem iusiurandum cōstituebat, & eum dicebat fontem æternæ naturæ, qui fabas colebat, propter quas perijt, cum suis familiaribus simul expulsus à Tarentinis. Nam cum nollet calcare locum, in quo fabæ erant dispersæ, ibidem interficitur cum familiaribus & discipulis, & consumitur ab inimicis. Theano autem eius vxor & discipula, cum nollet dicere causam, propter quā faba non vescitur, ipsa quoque, cilingua amputata, perimitur.
- Pythagoras qua causa occisus. Itē vxor eius. Cap. 18. Hæc sunt sapientum Philosophorum priuilegia, qui bis & ter sunt geniti, vt ipse dixisti oratoriè. Illa autem sunt mei Christi miracula, propter generis humani salutem & restitutionem. Et Pythagoras quidem & Mercurius hominum animas deducunt ad profundum inferorum, quasdam earum transmigrations & traductiones introducentes, aliquandò quidem in animalia rationis expertia, & bestias eas traducētes: aliquandò autem in pisces & plantas: & alias quasdam reuocationes, & ambitus fingentes. Christus autem, vt Deus verus & æternus, cum animam fecisset immortalem, & senij expertem diuino, qui fuit ab initio, spiritu & insufflatione, quandò fabricatus fuit primum hominem (vt diuini, & quos nemo potest calumniari, referunt libri Moysi) eam rursus per inobedientiam lapsam, & deceptionem serpētis, qui affert animis exitium, ipse veniens in terram, & in ea degens, & viam salutis nobis ostendens, per baptismum & resurrectionē à mortuis, ab inferis reduxit ad cælos. Et rursus veniens ad iudicandum viuos & mortuos, faciet surgere corpora, & coniūget suis animabus, & reddet vnicuique secundum sua opera.
2. Cor. 5. Cap. 19. Hæc cum martyr fuisset philosophatus, iniquus Iulianus: Videte, inquit, viri Romani

mani & Græci hunc sceleratum & execrandum hominem, quantas ex Græcis disciplinis effudit nugas in nostram religionem Per solem mihi charissimum, non amplius feram Græcis disciplinis institui maximè impium genus Christianorum. Ecce enim sacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licet non rectè, multas tamen & iniucundas ineptias effudit circa historiam. Hæc cum dixisset, iubet martyrem tradi licitoribus, & flagris cædi ad quingentas vsque plagas. Illi autem eum acceptum flagris cædebant inhumanè. Et præco clamabat: Fac quod vult Imperator: desine stulta loqui, & liberaberis ab ijs qui te puniunt. Martyr autem fortiter tolerabat, dum verberaretur, tacens, & nihil omninò loquens. In beatū verò Macarium oculos defigens Imperator, ei dicit: Tu autem quid dicis de reipso, infelix homuncule? Beatus autem dixit martyr: Tu es re vera infelix, & omnium hominum miserrimus: ego autem verè beatus, habens appellationem rei conuenientem quoniā Christum confitens adoro: ipse autem eum negasti, dæmonibus adhærens, & diabolo, qui te vel inuitum transmittent ad ignem æternum. Transgressor autem Iulianus: Scio, inquit, te mortem cupere, & studere me ad iram mouere, vt te citò consumam. Verum nō ità erit, vt sperasti.

Quingentæ
plagæ san-
cto martyri
Eugenio in-
fliguntur.

Macarij li.
bea vox.

Sed hoc mihi primùm responde, quidnam vobis visum sit, ò execranda quòd cum nulla vobis iusserit potestas, omnes partes obeuntes, magnorum deorum studetis euertere libamina atque sacrificia. docentes homines, eos non esse deos, neque seruatoris orbis terræ nec humani generis curam gerere, quos ab quo & multis retrò seculis, à patribus data hominū consuetudo, colendos tradidit & adorandos: Christum autē, qui heri cœpit esse, & non multum ante nostram ætatem, Deum ante secula, & Regem vniuersorum predicatis. Macarius autem: Non tibi suffecerunt, ò vir iniquissime, sapientes Eugenij demonstrationes, quòd eadem & de iisdem semper interrogas? Ceterum ego quoquē tibi eodem modo, quo ipse, reddā responsa: Quòd Christus, quem tu irrides ac ludificaris, ipse suis dixit discipulis: Euntes in mundū vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauit vobis. Qui etiam profecti hæc docuerunt, fugere vana simulacra, & conuerti ad Deum viuum, qui creauit cælum & terram. Dij autem tui, quos ipse adoras, sunt figmenta dæmonum, & inuenta fabularum diabolicæque foetus operationis. De ijs enim dicit nostra scriptura: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Nec hoc solum, sed alia quoquē lex Imperatoria à Constantino tuo cognato lata, eos expellit ab adoratione, & dissoluit eorum cultus: qui cum in Christū credidisset, idolorū tēpla euertit omnia, & quæ eis offeruntur, sacrificia apertè fecit cessare. Quid ergò mali facimus, ò Imperator, si quæ Deus iussit, & magnus statuit Imperator, seruamus, & homines ad ea hortamur: quæ autem veterum, vt dixisti, virorum ignorantia ex dæmonum inuenit machinatione, interdicens, & modis omnibus prohibemus?

Cap. 20.

Egregiū s.
Macarij ad
imperatorem
reponit m.

Matth. 28.

Iere. 10.

Transgressor autem Iulianus: Sed Constantinus, inquit, cum miserrimè quædam innouasset propter ei grata scelera, defecit à dijs, deceptus à vobis Galilæis, vt qui esset nulla doctrina præditus, & nec Romanis, nec Græcis legibus ac moribus confirmatus. Ego autem, ò impie, qui peruēni ad summum Græcæ & Romanæ eruditionis, & in veterum virorum theologia, Mercurij, inquam, Orphei, & Platonis sum exercitatus, & in Iudaicis quoquē scripturis non parum versatus, vestras nihili faciens præstigias, iubeo homines redire ad morem & cultum à patribus traditum, & antiquissimum & pium, multum valere iubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoquē veste exuatur, & flagellorum faciat periculum, vt ex hoc effectus modestior, vel inuitus nostris se submittat legibus.

Cap. 21.

Arrogantiā
impij apo-
statae.

Cum hi ergò inhumanè cruciarentur, & grauisimis afficerentur verberibus, beatus & pius Artemius, qui, vt prius est ostensum, Dux & Augustalis Aegypti fuit à Constantio constitutus: & propterea quòd se rectè & integrè gereret in administratione, rerum quoquē Syriæ acceperat procuracionem, postquam audiuit imperium tenere Iulianum, & ad bellum Persicum properare, & accepit literas, quæ iuebant, vt cum toto exercitu ad Imperatorem accederet, ipse quoquē Antiochiam venit, vt iussus fuerat, & cum eo, cum quo par erat, honore & satellitibus adstitit Imperatori, quando de martyribus habebat quæstionem. Hæc autem videns, & corde sauciatus, & se erroris esse defensorem, si tacitus ea, quæ fiebant, præteriret, arbitratus, liberè de pietate loquitur ac vera religione, & dicit ei: O Imperator, cur aded inhumanè

Cap. 22.
Macarius
quoquē di-
re flagella-
tur.

S. Artemius
reprehendit
tyrannum.

torques viros sanctos, & Deo consecratos, & cogis fidem suam abnegare? Scias te quoque ipsum esse hominem, obnoxium iisdem affectionibus, & participem eiusdem naturæ, & earundem perpeffionum, etiamsi te Deus creauit Imperatorem, si modò à Deo accepisti imperium, & non potius malus demon te aduersus nos peritum accepit, vt cribret Christi triticum, & superfeminet zizania. Sed est vanus eius conatus. Non sunt enim ei vires, vt antea. Ex quo enim venit Christus, & fixa est Crux, & in ea fuit Christus in altum sublatus, cecidit demonum supercilium, & sunt contemptui habitæ eorum artes. Nè fallaris ergo, ô Imperator, neque demonibus gratificans, aggrediaris persequi genus Christianorum: sed discere Christi virtutem esse omni ex parte inuictam & insuperabilem. Ea autem, quæ dico, tibi sunt satis cognita & persuasâ, si te non vis decipere, ex responsis, quæ ad te nuper attulit Oribasius tuus medicus & quaestor à Delphico Apolline. Ego autem, etsi nolis, ipsum tibi legam responsum. Sic enim habet:

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula,
Non rectum pulcher, nec laurum vatibus apram,
Phœbus habet: fontisque extincta est lympa loquentis.

Cap. 23. Hæc cum audisset Imperator, repletus fuit stupore & admiratione, iraque excitatus, ingenti voce exclamauit: Quisnam & vnde est iste sceleratus, qui tantam & tam sonoram pro tribunali edidit concionem? Nò dum enim eum viderat, eò quòd eum quidem profecisset Constantius, cum ipse interea versaretur in Gallia. Dux est Alexandria, ait cohors militum, ô domine Imperator autem eum agnoscens ex signis magistratus: Artemius est, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procurauit? Certè, ô optime Imperator, is est, respondit cohors. Iulianus autem: Gratias, inquit, ago dijs immortalibus, & Apollini Daphnæo, quòd hunc sceleratum virum & perniciosum, se suaque indicantem & profitentem reddidère manifestum. Et dicit: Auferatur ergo ei cingulum dignitatis, quo is est indignè cinctus, & det poenas huius nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris & sanguine, cras, si dii velint, mihi dabit supplicium. Non enim vna eum morte consumam, sed innumerabilibus, & eum puniam tanquam parricidam: immò verò grauius, quam parricidam, quoniã non viri communis, sed Imperatoris, fudit sanguinem, idque cum nihil graue ab eo esset passus.

Artemius iubente tyranno male mulctatur. Hæc cum Imperator Iulianus oratoriè dixisset in martyrem, arripitur statim à satellitibus: & zona priuatus, stat pro tribunali, & traditur licitorum manibus. Illi autem cum manibus & pedibus eius funes annexissent, à quatuor partibus extendunt, ventremque & tergum martyris boum neruis ad eò crudeliter verberabant, vt ter mutati sint ij, qui percutiebant: licebatque videre eius nouam quandam & non humanam tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex ijs, quæ accidunt hominibus, qui torquentur, ab ipso emittebatur: sed vultu penitus immutato cernebatur. Terra autem, impleta erat sanguine, ad eò vt omnes qui aderat, quineriam ille ipse Imperator miraretur. Iubet itaque sanctum relaxatum cum alijs martyribus abduci in custodiã.

Cap. 24. Plal. 67. Cum ergo abducerentur martyres Christi, psallebant: Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. Imposuisti homines super capita nostra. Restat ergo, vt transcamus per ignem & aquam, vt nos educa in refrigerium. Precibus autem finitis, veluti secum loquens, magnus dixit Artemius: Artemi, ecce Christi stigmata in tuo corpore sunt insculpta. Oportet itaque te pro illo ipsam quoque profundere animam. Et adiciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego glorificarer, susceptis pro te perpeffionibus, & me connumerari in chorum tuorum sanctorum. Sed, ô benigne Domine, consumma cursum meum in tua confessione, & nè me iudices hoc cepto indignum. Ego enim me totum contuli ad tuas miserationes. Hæc cum apud se esset precatus, venit in custodiã cum sanctis martyribus Eugenio & Macario, & traduntur custodi carceris: & sic erant communiter Deum glorificantes. Manè autem cum Christi martyres curasset sistendos foedifragus Iulianus, & eos nulla dignatus esset interrogatione,

S. Artemij ad Dominum oratio. nisi quòd solum iussit magnum separari Artemium, fert in illos sententiã exilij. Emittit eos Oasim, qui est pestilens locus in Arabia, vt in quo venti spirant exitiosi. Vnde etiam nullus ex ijs, qui illum mittuntur, durauit vsque ad annum: sed grauius morbis correpti, omnes pereunt celerrimè. Cum illuc ergo relegasset sanctos Eugenium & Macarium tyrannus, ibi etiam iussit eorum amputari capita. Itaque post aliquot dies vigesimo Decembris acceperunt beatum finem. Quo in loco factum est miraculum, dignum quod mandetur memoriae. Nam cum inopia aquæ laboraret locus, fons

Eugenius & Macarius moriuntur in exilium. Capite cadunt. Miraculum. scatu-

Virtute
Crucis Christi
cecidit
demonis
superciliu.

Inuidia impij apostate

Artemius iubente tyranno male mulctatur.

Incredibilis eius patientia.

S. Artemij ad Dominum oratio.

Eugenius & Macarius moriuntur in exilium.

Capite cadunt.

Miraculum.

scaturijt, curans omnem morbum & ægritudinem. Qui etiam manet vsque in hodiernum diem.

Imperator autem diuino accersito martyre: Tua, inquit, temeritas me coëgit vel inuitum probro afficere tuum genus, & tuo splendori inurere ignominiam, & ipsas tuas carnes attingere. Sed si mihi morem geras, ô Artemi, & accedens sacrificâris dijs immortalibus, & maximè Daphnæo Apollini, non solum expiaberis à cæde fratris mei, sed maiorem rursus accipies dignitatem, & magis honorificam: & te confitutum Præfectum prætorio, teque magnorum deorū creabo Pontificem, & appellabo patrem, & tenebis secundum locum in meo imperio, & eris nobiscū toto vitæ tuæ tempore, fruens felici & prospero rerū statu. Nam tu quoque scis fratrem meū non rectè nec iuste fuisse occisum à Constantio: sed ipsum confecit inuidia, & omnium hominum maximè impius Eusebius, etiamsi non satis pœnarū pro impio facinore luit vir sceleratissimus. Porro autem hoc quoque scis, quod ad nostrū genus magis pertinet imperiū. Meus enim pater Constantius, natus fuit auo meo ex Maximiani filia Theodora: Cōstantinus autem ex Helena vili & abiecta fœmina, & obscuro loco nata, idque cū nondum creatus esset Cæsar, sed vitam adhuc ageret priuatā. Constantius autem cū audaci animo rapuisset imperium, patrem meum & fratres eius iniuste interfecit. Eius quoque filius Constantius se, sicut pater, gerens, fratrem meum Gallum occidit: idque cū horribili iureiurādo ei cauisset. Porro autē nos quoque ipsos ita affecisset, nisi seruati essemus deorum prouidentia. Sed ipsi prohibuerunt, nobis ante oculos ostendentes salutem, quæ ab ipsis proficiscitur. Quibus ego fretus, abiurato Christianismo, declinaui ad Græcorum religionem: vt qui benè sciam, quod Græcorum & Romanorum vita antiquissima, bonis vtens moribus & legibus, deos appellat, qui ex rerum ipsarum veritate sibi fidem faciunt.

Cap. 25.

Blāditur S. Artemio filius diaboli Iulianus.

Impius apostata falsos deos prædicat.

Quis enim animi fuerit dubius, qui viderit Solem in cælo equitantem: similiter autem & Lunam, quæ vehitur curru aurato? Nam ille quidem diem efficit lucidum, & homines excitat ad ôpera: hæc autem nocti præfert faces, vigilantibusque & iter facientibus ex se magnam præbet vilitatem. Ea Græci & Romani in deos referunt, & colunt, & spem in ipsis collocarunt, Solem quidem appellantes Apollinem, Lunam verò Dianam. Sed & ex stellis maximas, Planetas videlicet appellatas, pro dijs habent, quæ reliquas quinque zonas cælestes tenent: & aliam quidem Saturnum, aliam Iouem, aliam Mercurium, aliam Martem, aliam autem Venerem nominant. Ea enim mundum vniuersum administrant, & earum virtutibus regitur vniuersa terra, quæ est sub cælo. Horum ergo statuente imagines, homines eas colunt & honorant, simul etiam quasdam fabulas fingentes ad voluptatem. Non tanquam deos autem colunt eorum imagines. (absit) hoc enim irā accipiunt agrestiores homines & simplices: Sed qui cupiditate tenentur sapientiæ, & res deorum accuratè inquirunt, sciunt cuiusmodi honorem tribuant, & ad quem transeat adoratio diuinarum imaginum.

Cap. 26.

Apollo, Sol: Diana, Luna, vocatur

Tuam ergo horror præstantiam, vt stet à nobis, & viuat, vt nobis placet, & rectè Græcam sequatur religionem, & retineat mores & res veteres. Constantinus enim, sicut ipse non ignoras, erat omnium hominum deceptu facilissimus: & cū esset indoctus & amens, innouauit religionem, & dijs Græcorum abolitis, declinauit ad Christianismum, cū impiorum suorum factorum eum puderet, & quod diuicium, tanquam impurum & sceleratum, à sacrosancta sua religione expulerant longissimè, vt qui cognatum sanguinem fuderat. Nam & fratres occidit, qui nihil mali fecerant, & vxorem Faustam, & suum filium Priscum, qui erat vir frugi & bonus. Propterea, ô vir in primis admirande, cū videam tuæ mentis grauitatem & constantiam, volo te esse nostrarum partium. Agedum ergo, ô Artemi, ad patriam & antiquissimam & maximè diuturnam Romanorum & Græcorum transi religionem, & nobiscum fructuere bonis, quæ à dijs data sunt.

Cap. 27.

Derogat Constantino sapientissimo Imperatori vilis Apostata.

Ad hæc Christi martyr, cū se parum sustinuisset, respondit: Ego quidem, ô Imperator, de mea religione & fide nullam in præsentia asseram defensionem, etsi satis promptas habeam demonstraciones: De fratris autem tui morte illud tibi respondebo, me illius animam nulla vnquam affecisse iniuria, nec facto, nec dicto, sed nec vlla quidem cogitatione. Quantunvis in eo inquirendo labores, veritas est immutabilis. Sciebam enim eum esse verum Christianum, & nulli affinem reprehensioni, piūque ac iustū, & Christi leges accuratè seruantem. Sciat ergo cælum & terra, & vniuersus chorus sanctorum Angelorum, & Christus Dei filius cui ego seruo in meo

Cap. 28.

S. Artemius ei respondet.

Docet se innocium.

spiritu, me ab illius cæde & morte esse purum: neque viris impijs, qui cædem illius fecerunt, quicquam dedisse auxiliij, aut ad eam aliquid contulisse. Neque enim tunc aderam cum Constantio. Et de fratre quidem tuo hæc est mea defensio. Quod autem ad Christi attinet abiurationem, & ad viram gentium amplectendam, hoc tibi respondebo, à tribus pueris, qui erant sub Nabuchodonosor, mutuò accipiens: Notum tibi sit, ó Rex, quòd deos tuos non colo; & tibi charissimi Apollinis auream nõ adorabo imaginem.

Dan. 3.

Cap. 29.

Constantinus Magnus
cur occiderit fratres suos &c.Signum Crucis
apparet Constantino.

Quòd autem beatum Constantinum, summum omnium Imperatorum, & illius genus maledictis es infectatus, vocans inimicum, & dijs tuis execrandum, præterea autem furiosum, & promptum ad cædem faciendam, hæc tibi pro illo respondebo. Pater tuus Constantius, & eius fratres ei priores fecerunt iniuriam, ut qui ei malum venenum miscuerint, nulla omninò ab eo affecti iniuria. Ille autem vxorem Faustam iuste admodum interfecit, ut quæ præscam Phædræ esset imitata, & eius filium Priscum esset calumniata, quòd eius amore captus esset, & vim ei conatus esset afferre, sicut etiam illa Hippolytum Thesei filium. Atque primum quidem, qui sic in matrem insanierat, ut volebant eius verba, ille, cum esset maritus, punijt. Postea autem cum sciisset esse mentitam, ipsam quoque occidit, in eam ferens sententiam omnium iustissimam. Ad Christum autem declinavit ab illo vocatus, quandò difficilimum commisit prælium aduersus Maxentium. Tunc enim ei in meridie apparuit signum Crucis, radijs Solis splendidius, & literis aureis belli significans victoriam. Nam nos quoque ipsi signum adspeximus, cum bello interessemus, & literas legimus. Quinetiam torus quoque id est contemplatus exercitus: & multi huius rei testes sunt in tuo exercitu. Quid autem hæc dico? Christum enim Propheta multis ante seculis prænuñciarunt, ut tu quoque scis optime, nisi tua sponte velis esse surdus. Sunt autem eius aduentus multa testimonia: & ut alia omittam, eorum, qui à vobis coluntur, deorum responsa, & prædictiones, & scripta Sibyllina, & Virgilij Romani poësis, quam vos vocatis Bucolicam, hæc satis de eo significant. Cæterum ipse quoque Apollo, qui apud vos habetur in magna admiratione, cuius est propria diuinatio, de Christo talem effatus est sermonem:

Apollinis
de Christo
filio Dei diuinatio.

O vtinam non extremo miserande minister,
Quæsisse, quisnam ille Deus, quis spiritus ille,
Instar qui botri complectitur omnia circum,
Lucem, astra, & fluuios, & tartara, & aëra, & ignem.
Inuitum qui me propellit ab ædibus istis.
Sola mihi tripodum nunc en aurora remansit.
Hei hei me, tripodes, deserte. Extinctus Apollo est,
Extinctus. Vir me caelestis lumine perdit.
Et passus Deus est: deitas non passa sed ipsa est.

Cap. 30.

Iulianus
fœdistragus.

Psal. 140.

Gen. 3.

Apostata
Iuliano famulare iurare per Solem.

Cap. 31.

Respondens autem fœdistragus Iulianus: Existimo, inquit, ó Artemi, te non venisse in Aegyptum Ducem exercitus, sed vatem potius quendam, aut Menagyrtem, ac circumforaneum nebulonem, & annum temulentarum veteres atque adeò antiquatas narratiunculas & fabulas colligentem. Martyr autem: Non rectè existimasti, ó Imperator, nec ut tuam decet sapientiam & virtutem. Ex tuis enim dijs, & ijs, quæ tibi sunt gratæ, disciplinis, facio demonstrationes, ut ex ijs, quæ tibi sunt cognita, discas mysterium veritatis. Neque putes me mihi placere ornatis Græcorum verbis, (Oleum enim peccatoris nõ impinguet caput meum) sed tuæ animæ curam gerens, moueo omnem lapidem, ut tu persuadearis. Existimo nanque, quòd sicut veterè Adam, & primum parentem excæcauit satan per inobedientiam, & esum fructus vetitæ arboris: ita etiam, ó Imperator, inuidens tibi salutem, te priuauit Christi fide. Quòd autem Solem & Lunam, & stellas, deos vocas, puder me tuæ ignorantia, nè dicam improbitatis, quòd & eas honorare constitueris, & magis quam alias stellas Solem amplecteris, & per eum iusiurandum concipis Imperatorium, susque deque, & in epistolis, & in sermone, & colloquutione sæpè vsurpas illud, Per Solem. Sed quid opus est uti pluribus verbis? Non abiuro Christum meum. Absit. Gentium execrandam non admitto impietatem, sed manebo in ijs, quæ didici, & paternas retinebo traditiones. His Iulianus in summam adductus dubitationem, planè obmutuit, nesciens quid ageret, ac valde admirans martyris variam ac multiplicem doctrinam, & ad respondendum facilitatè. Cui rursus dicit Christi martyr: Dimitte, ó Imperator, iam mortuam

tuam

tiā & foetidā gentium religionem, (ea enim iam diū putruit) & accede ad Christum. est enim benignus, & clemens, & te non repellat, si ducaris poenitentia. Sed fieri non poterat, ut martyr resisteret imperii animā, quā mala lubens ac volens sequebatur, nec ut reuocaret animam, quā sua sponte tendebat ad interitum. Iulianus enim iam diū quidem animo parturiens falsā gentium religionem, quam conceperat in Ionia ex sua congressione cum Maximo Tyrio Philosopho, quandiu quidem superstes fuit eius frater, & post ipsum Constantius, nihil ausus est aperire propter illorum metum. Postquam autem ij è viuis excefferunt, ipse verò iam rerum potiretur: tunc ipse se apertè exuens, repertè toto animi studio erupit ad gentium vanitatem. Respondit itaque martyri: Quoniam mea verba contempsisti, o sceleratum caput, ausus es autem vel facere periculum, ut conuertēter ad eundem, ad quem tu, Christi cultum, ego quoque te dignis rebus vicissim remunerabor. Iubet itaque exui martyrem, & subulis ferreis candentibus eius latera configi, & acutis tribulis dorsum eius pungi, & distumpi, dum supinus trahitur. His autem quamprimum illatis, erat ei eadem, sicut prius, constantia. Multis itaque horis se martyre fortiter gerente in tormentis, & nullam emittente vocem aut gemitum, mœstus ille & tristis, tanquam victus, surrexit è tribunali, & iubet martyrem rursus abduci in carcerem, & neque panem, neque aquam ei præberi, nec quæcunque ad victum sumunt homines. Ipse autem profectus est ad Daphnem, qui est Antiochiæ locus iucundissimus.

Iulianus à quo seductus,

Atrocissimis cruciamentis subicitur S. Artemius.

Circa mediam autem noctem apparet Christus martyri oranti in custodia, animi ei addens, & se cum eo omnino futurum pollicens, & dicens: Quomodo ipse me confessus fuisti corā hominibus super terram, ego quoque te confitebor coram patre meo, qui est in caelis. Hæc cum martyr audisset à Domino, confidit, & tota nocte Deum glorificauit, & ei egit gratias. A plagis enim suis & vulneribus repertè fuit relaxatus, adeo ut ne vibicis quidem vestigium appareret in sancto eius corpore. Spatio autem quindecim dierum mansit omnino ieiunus in carcere, nutritus pane Angelorum, seu gratia boni spiritus. Iulianus verò cum, sicut diximus, venisset Daphnem, sacrificia parabat Apollini, sperans fore, ut ab eo citò acciperet responsa. Daphne est suburbanum Antiochiæ, situm in eius locis altioribus, & tectum omne genus arboribus: quo in loco & aliarum arborum, & præsertim cupressorum, maxima fuit plantata multitudo, pulchritudine, altitudine & magnitudine nequaquam imitabilis. Labuntur verò in omnem partem fluentia aquarum poculentarum, scaturientibus inde maximis fontibus: quo fit, ut ciuitas inter cæteras aqua abundet maximè. Præclaris quoque extructionibus habitaculorum, & lauacrorum, & aliorum ædificiorum locus est magnificè instructus & ornatus. Hic & aliorum quidem dæmonum templa erant & imagines, præcipuè autem templum Apollinis colebatur ab initio. Hic enim id, quod de Daphne virgine narratur, accidisse Græcæ slexerunt fabulæ: cuius etiam cognomen maximè videtur ferre locus.

Cap. 32. Christus ei apparet, eum confirmat.

Daphne describitur.

Eius etiam meminit Ouidius lib. 1. Metamor.

Cap. 33. Imago Apollinis Daphnæ qualis fuerit.

Imago autè Apollinis erat hoc modo constructa: Ei ex vite erat corpus compositum, admirabili quadam arte ita compactum, ut præ se ferret speciem vnus coalescentiæ. Auro autem illitus totus, qui induebatur amictus, nudatis, & non auratis corporis partibus, ostendebat quandam, quæ dici non potest, pulchritudinem. Stanti verò erat in manibus cithara, & eam videbatur pulsare. Comæ autem & lauri corona, auro florebant permixta, ut magna effulgeret gratia spectantibus. Duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclæi. Et gemmarum pulchritudo, & magnitudo, imagini maximum afferebat ornatum, adeo ut quamplurimis in eo decipi contingeret, ut qui propter apparentis formæ pulchritudinem, inescarentur ad eum adorandum. Quod quidem ipsi quoque Iuliano euenerat. Maiorem certè ei cultum exhibebat, quam omnibus alijs imaginibus, ex singulis generibus ei millia sacrificans, & ab eo expectans responsa.

Cum autè omnes imagines profundū teneret silentium, existimans opus esse præstigijs, quas Græci vocant Hierurgiam, accessit quodam Eusebio, quem in gentibus fama erat hac in re multum posse, ei iussit ut quammaximè spirantem & efficacem redderet imaginem, nulli rei parcendo, qua ad hoc opus esse censeret. Cum autem nihil non esset machinatus, & nihil prætermisisset, quod sibi in mentem venisset: ille tamen eodè modo tacuisset, neque magis quam antea loqueretur, hic iam rogatus à Iuliano, cur maximè taceret, idque cum facta essent omnia, quæ de more fiunt, dixit,

Cap. 34.

Babylam esse præcipuam causam silentij tam huius, quam reliquarum imaginum, cum is situs esset in Daphne, ut potè quòd dii eius cadauer abhorrent, & ideo more suo venire non sustinerent. Nolebat enim ei causam dicere verissimam, quòd scilicet erat apertè maior virtus, quæ alligauerat demonum operationes: maximè cum demon, qui agebat Apollinem, ei apertè respondisset, ut dicitur, se non posse loqui propter Babylam.

Eccè vt da-
mones pre-
muntur à
martyribus.

Cap. 35.
S. Babylæ
cōstantia &
martyrium.

Hic enim Babylas dicitur quidem fuisse Episcopus Antiochiæ: Numerianum autem Imperatorem, volentem ingredi in Ecclesiam Christianorum, in quodam festo stans pro foribus, prohibuisse ingredi, dicens se pro viribus non despecturum esse lupum gregem inuadentem. Ille autem ab ingressu tunc quidè fuit deiectus, siue quòd suspicaretur futuram populi seditionem, siue ipse quoquè aliud consilium cepisset. Aegerimè autem tulit constantiam Episcopi. Postquam verò ipse discessit in regiam, iussit eum causam suam defensurum, coram se sisti pro tribunali. Cum ipse autem esset productus, primùm quidem accusauit audaciam, quòd eum ausus esset, prohibere: deindè iussit eum sacrificare demonibus, si effugere vellet pœnas criminationis. Ipse autem respondit quidem ad criminationem, reiecit autem exhortationem: illam quidem, dicens, se, cum esset pastor, oportere velle omnia lubenter pati pro gre-

Non vult s-
crificare di-
js S. Babylas

ge: hanc autem, se non admitturum, vt à vero Deo deficiens, sacrificaret ijs, qui falsò dii dicuntur, & sunt perniciosi demones. Deindè ille quidem cum videret eum non parere, iussit, vt cum eum ligassent catenis & compedibus, ad mortem ducerent, caput amputaturi. At is cum duceretur moriturus, assumens cecinit hæc dicta Psalmi: Convertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Porrò autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab Imperatore fuisse arreptos, & cum nec illi quidem voluissent sacrificare, etsi eis afferretur omnis necessitas, ipsum quoquè iussisse Imperatorem, eis adimi capita. Quos, postquam venerunt in locum propositum, Babylas ante se statuens, priores duxit ad gladium, nè quis eorum timore affectus, mortem recusaret. Cumque eorum capita fuissent amputata, postquam hanc dixisset vocem: Eccè ego & pueri, quos mihi dedit Deus: ipse quoquè deindè suum potrexit collum, vt eniè consummaretur, cum prius iussisset ijs, qui corpus eius erant collecturi, carenas & compedes cum eo sepelire: Vt sint, inquit, hæc quoquè mihi iacenti ornamento. Atque cum eis quidem certè adhuc iacet, vt aiunt.

Psal. 114.

Esa. 8.

Cap. 36.

Hunc autem Babylam cum ab Eusebio audisset Iulianus esse impedimento statuis, quò minùs respondeant, iussit statim eius capsam (est autem è lapide maximo) à Daphne transferre. Statim ergò ciuitatis profusa multitudo, vt quæ magna de causa accederet, trahebat capsam. Illa autem, tanquam non magis traheretur ab hominibus, quam à potentiore, quæ eam mouebat, virtute, celeriter mouebatur sequens eorum, qui ducebant, animi alacritatem. Cum eam autem ipso die tulissent plusquam quinquaginta stadia, posuerunt in cœmeterio, quod dicitur. Est autem ante ciuitatem domus, quæ suscepit corpora antiquorum virorum, & quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem. Atque tunc quidem capsam portarunt in eum locum: Iulianus autem parabat multitudinem victimarum & donariorum, vt qui esset postridiè cum eis Daphnem ascensurus, tunc quidem cerrè sperans omninò, si non alios, at ipsum Apollinem responsurum. Eò enim spectabar spes prompti & alacris illius animi, quòd locus ei magis, quam alij, videbatur præstare scientia diuinandi: & quòd ei soli consecrata erat Daphne. Eusebius autem, & qui prius dicti sunt sacerdotes, & multitudo ædituorum, valdè laborabant & vigilabant circa imaginem, expectantes Imperatorem: & omnia agentes, vt, cum venerit, eum habeat loquentem, cum nulla excusatio esset eis relicta ad dilationem.

Cap. 37.
Ignis cæli
rûs lapsus
perdit Apo-
linem.

Cum verò noxiam multùm processisset, ignis repente è cælo demissus, in templum cecidit: & cum ipsum omni ex parte apprehendisset, ipsam exussit imaginem cum ipsis donarijs. Cumque omnia simul conflagrarent, & ignis valdè extolleretur, protinùs quidem fuit in templo magna vociferatio, & nulli similis tumultus. Tunc multi quidem parati erant openi ferre, nullus autem erat, qui possèt igni resistere. Sed alij quidem currebant ad ciuitatem, id significaturi Iuliano: reliqua verò multitudo stabat obstupescata, contemplans calamitatem, quæ ipsos inuaserat. Ignis autem nihil aliud rangebat, cum tanta & tam copiosa illic esset materia, nisi quòd solum cum ijs, quæ inerant, templum comburebat: adeò vt imago quidem, & quæcunque illic erant

erant donaria, fuerint omninò deleta: pauca autem ædificia Daphne remanserint, signa eius, quod acciderat: quæ etiam nunc quoquè apertius indicant ignem, qui missus fuerat diuinitus. Iulianus autem cum audiisset ea, quæ acciderant, ira repletur: & graue arbitratus, si propter ea, quæ acciderant, Christiani essent eum ludificaturi, iubet statim eos è magna expelli Ecclesia, & prouideri, nè illis ad ipsam omninò pateat aditus, ac demùm quæ ibi erant preciosa, publicari. Dat autem gentibus potestatem, vt ingrediantur in Ecclesias Christianorum, & faciant quæ velint.

Cùm ergò impius hæc iussisset Tyrannus, quod non maximum malum factum est? Quid non autem absurdissimum & turpissimum dictum est, omnibus lingua effrenata nefanda loquentibus aduersus fidem Christianorum, nefanda loquentibus & blasphemantibus Dominum & Deum nostrum Iesum Christum in omnibus ciuitatibus? Nam in ciuitate quident, quæ olim vocabatur Samaria, postea verò & condita fuerat ab Herode, & appellata erat Sebaste, ossa prophetae Elisei, & Baptistæ Iohannis (vt putabant) è loculis educentes, & cum immundis brutorum ossibus commiscentes, exusserunt: & cinerem in aërem cribrârunt ac ventilârunt: Saluatoris autem statuam, quæ in Paneade ciuitate à muliere, quæ profluuii sanguinis laborabat, & à Christo curata fuerat, magnificè constructa, & in insigni ciuitatis loco posita fuerat: quam post tempus cognitam ex miraculo herbae, quæ illic nascebatur, Christiani acceperunt, & posuerunt in Diaconico: eam gentes detraxerunt, & funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donèc paulatim interijt, relicto solo capite, & rapto à quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus ijs verba blasphema & abominanda in Dominum nostrum Iesum Christum, quæ nemo vnquam homo audiuit.

Sceleratissimo autè Tyranno audienti erant hæc deliciae, & ei magnam afferebant voluptatem. Vndè etiam post hæc iussit excitari templum Iudeorum, quod erat Hierosolymis: & è ciuitate expulsis Christianis, Iudæis reliquit habitandâ. Quamobrè quendam quoquè Alypium, falsæ religioni virum deditissimum, & Comitum dignitate honestatum, eò mittit, iubens vt magno studio templum rursus ædificaret, quod Vespasianus, & eius filius Titus simul cum ciuitate destruxerunt & exusserunt. Oporebat enim ad effectum deduci verbum Christi, qui est ipsa veritas, nempe: Non manebit lapis super lapidem, qui non destruat. Quod quidem studens falsum ostendere stolidus iste, contendebat templum rursus ædificare, etiamsi frustra laborabat, ea aggre-diens, quæ fieri non poterant. Nam cum magno studio concurrissent, qui Deum occiderant, Iudæi, & magna manu & summa animi alacritate opus aggrederentur, & iaciendis fundamētis fossam foderēt argenteis (vt dicunt nonnulli) ligonibus & hamis, essentq; iacturi, fundamenta vehemētissima irruēs nocte procella, quod exinanitum quidem fuerat, rursus aggressit. Cùm fulgura autem & tonitrua continenter demitterentur, & dies iam appropinquaret, fuit terremotus adeò ingens, vt multi perierint: & ignis emissus ex ijs, quæ iaciebantur, fundamentis, combussit omnes, qui sunt illie inuenti. Atque hæc quidem sic gerebantur.

Iulianus autem cum sedisset pro tribunali in loco, quæ vocant Basilicam, & curasset sistendum martyrem: Audiisti omninò, inquit, o tu quoquè vir maximè impie, ab ijs, qui ea, quæ tu, audent aggre-di, quænam ausi sint infelices aduersus Apollinem, qui est in Daphne, & quemadmodum eum exusserunt cum ipsis sacris & donarijs, adeò vt opus admirandum, & maximè venerandum, fuerit ab igne consumptum? Sed non gaudebunt his nostra irridentes. Ego enim pro eo exigam pœnas septuagies septies, quomodo dicunt vestra eloquia. Martyr autè: Audiui, inquit, quòd ira diuinitus immissa, & ignis è cælo missus, deum tuum occiderit, & totum eius templum consumpserit. Si ergò erat deus, cur non se seruauit ex igne? Fœdifragus autem Iulianus: Vidèris, o maximè impie tu quoquè fortè his insultare, & lubenter irridere, tanquam qui vindictam aliquã sis à Deo tuo consecutus. Martyr autem: Mihi omninò, inquit, venit in mentem ridere, & exultare propter lapsum tuorum deorum, o stultissime: gloriari autem & latari propter miracula, quæ Deus meus facit quotidie. Vltionem verò eorum, quæ à te mihi intentantur, illic accipiam, quando te ignis ille comprehenderit, & æternum supplicium. Porrò autem hîc quoquè, non multo interiecto tempore, memoria tua peribit cum sonitu. Fœdifragus verò Iulianus: Cùm videam te supplicijs delectari, ego tibi accessionem afferam voluptatis. Sed tibi parco propter meam benignitatem, & volo te, dimissa ignorantia, sapienti vti ratiocinatione,

Impius Apostata nihil sit melior.

Cap. 38.

Nota quòs duces sequarur, qui hodie sanctorum corpora exurunt.

Statua Saluatoris antiquissima.

Cap. 39.

In vituperium Christi iubet restaurari Iudeorum templum impius apostata.

Mart. 24.

Nota Iudeorum infamiam.

Cap. 40.

Gene. 4.

S. Artemius egregie irridet Apostatam.

Psal. 9.

tionem, & accedentem sacrificare dijs immortalibus. Nam & maxima dignitate ornatus, & satis magna diuitiâ à tuis maioribus tibi sunt congregata, & multis virtutis dotibus te dii honestarunt, etiamsi conspectus sis ingratus in eos, qui te affecerunt beneficio. Martyr autem: Quid insanis, inquit, ô iniquissime & immoraris in his, quæ nihil proficiunt? mittens autem aggredi barbaros, & bellum differens Persicum, propter quod vniuersum orbem terræ commouisti, in me Dei seruum totum consumis ocium? Quancunque ergo vis mortem in nos pronuncia. Ego enim neque deos tuos colam, neque tuis iussis parebo.

Cap. 41.

Hæc cum audisset Iulianus, & esset animus eius ira repletus, accersit lapidas, & Videtis, inquit, hanc petram? (ostendens quandam præruptam ex aduerso theatri) Eam in duas partes diuidite: & cum alteram partem supinam in terram deieceritis, & eam desuper hunc maleficum extenderitis, altera parte cum impetu ipsum cooperite, ut is medius interceptus, simul habeat carnes & ossa corrupta: & factis ipsis discat, cuiam resistat, & an Dei sui fruatur auxilio. Eo autem facto dicto citius, & sancto in medijs petris intercepto tanta erat vis, quæ eum premebat, ut cum eius ossa confringerentur, quidam sonus & fragor à multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, quæ erant intra ipsum, & contrita sunt omnes compages eius ossium, & oculi exceperunt è sede propria. Sed quauis esset ad hanc adductus necessitatem, non neglexit tamen ad Deum canere. Psallebat enim, In petra, dicens, exalasti me, & deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis à facie inimici. Statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. Accipe ergo, fili Dei vnigenite, spiritum meum, & nè concludas me in manus inimicorum. Sic ergo cum in medio petrarum totum diem & noctem mansisset martyr, iussit sceleratus Iulianus disungi petras, eum penitus interijisse, &

Immani-
mi supplicij
genus.Psal. 60.
Psal. 39.

nullam spiritus partem esse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus à petris, egressus est, incedens, & suis utrens pedibus, re vera miraculum maxime admirandum. Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia misere effluxerant: is (ô nouum & alienum spectaculum) ambulabat, & diserebat, & loquebatur aduersus Tyrannum. Unde is quoque stupore afficiebatur, ut qui martyrem tanquam monstrum aliquod cerneret: & dicebat ijs, qui aderant: Videre rem

Eccè stupē
dum mira-
culum.Impius cum
in profundo
uenerit ma-
lorum, con-
temnit.

planè nouam, & plenam prodigij. Non est iste veneficus & prastigator? Per immortales & inuictos deos, non putabam, ô viri, hunc execrandum adhuc viuere. Ijs autem, & intestinis & vniuersa compage ei dissoluta, & incedit, & loquitur. Sed dii cum reseruârunt ad multorum insipientum correctionem, ut esset terriculum ijs, qui eorum supermundanam non adorant potentiam.

Cap. 42.

Sic dixit, & martyri: Eccè miser, inquit, & oculis es priuatus, & sunt tibi membra omnia inutilia & perditâ. Quanam ergo spes est adhuc tibi reliqua? In quem sperasti inaniter? Sed deorum inuocata benignitate, ad eos accede. Fient tibi fortasse propitij & non tradent te ijs, quæ sunt apud inferos, supplicij. Martyr autem Christi cum audisset supplicium, subrisit, & dixit Tyranno: Dij tui me tradent supplicij? Et quoniam modo illi, cum suas pœnas non effugerint, fient aliorum punitores? Illis paratus est ignis æternus: illis tartarus, & stridor dentium. Cum quibus ipse quoque tradetis igni immateriali, in æternum puniendus: quoniam filium Dei conculcâsti, preciosum eius sanguinem, quem pro nobis effudit, communem existimans: & spiritum gratiæ affecisti contumelia, in quo fuisti sanctificatus. Mihi autem pro paruo hoc labore & breui cruciatu, dabuntur multa dona & splendida, & coronæ victoriæ. Sed quid hæc ad te, qui te omnino tradidisti dæmonibus? Discede ergo à me, discede operator iniquitatis: quoniam nulla est luci societas cum tenebris: & quamcunque velis, fer in nos sententiam. Iam enim & verbis, & factis es certior factus, me tuæ voluntati minimè esse cessurum.

Heb. 10.

Hæc cum audisset fœdissimus Iulianus, & esset omnino in summam adductus dubitationem: Artemius, dixit, qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & nostris relictis rationibus, pro Romano & Græco maluit dici Christianus, & pro Duce & Augustali Galiliæus magis studet nominari, gladio execrandum habeat caput amputatum. Hanc cum sententiam accepisset martyr Christi, exijt lætus è tribunali, & alacriter sequens eos, qui abducebant. Postquam autem peruénit ad locum, ab ijs, qui eum volebant interimere, petit breue tempus ad orandum. Cum ergo accepisset, & ad calum adpexistet: Deus, inquit, ago tibi gratias, quòd me corroborasti

2. Cor. 6.

ind-

Cap. 43.
Condemna-
tur S. Arce-
mius.

Hæc cum audisset fœdissimus Iulianus, & esset omnino in summam adductus dubitationem: Artemius, dixit, qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & nostris relictis rationibus, pro Romano & Græco maluit dici Christianus, & pro Duce & Augustali Galiliæus magis studet nominari, gladio execrandum habeat caput amputatum. Hanc cum sententiam accepisset martyr Christi, exijt lætus è tribunali, & alacriter sequens eos, qui abducebant. Postquam autem peruénit ad locum, ab ijs, qui eum volebant interimere, petit breue tempus ad orandum. Cum ergo accepisset, & ad calum adpexistet: Deus, inquit, ago tibi gratias, quòd me corroborasti

DE S. ARTEMIO MARTYRE.

indignum tuum famulum, ut conculcarem stimulos diaboli, & contererem eius laqueos, quos parauit pedibus meis: pudoreque & ignominia affeceris eius vultum, qui te reliquit, mundi lucem, & eum secutus est, qui ipsum seduxit, diabolum. Ago tibi gratias, vnigenite filii patris, quod me dignatus sis brauio supernæ vocationis, & choro sanctorum tuorum, & me consummaueris in tua confessione. Et nunc inuoco te, Domine: adspice super me, & super humilitatem meam, & da refrigerium hereditati tuæ, quoniam est imbecilla, & non perfecisti eam. Ecce enim inimici tui resonauerunt, & qui te odio habent, sustulerunt caput, & consilium ceperunt contra sanctos tuos, dicentes: Venite, exterminemus eos, & non fiat mentio nominis Christi amplius. Hæc iactat Iulianus: hæc blasphema lingua effudit: hæc minatur populo tuo Domine, pro quo tuum sanguinem effudisti. Ecce enim altaria tua sunt effossa: sanctuarium tuum est incensum: & ablatum est decor domus tuæ: & sanguis testamenti tui pro nihilo est habitus propter peccata nostra. Sed tu patiens, Domine, siste tuam in nos indignationem, & in ira memento misericordiæ, & extingue furorem tuum, quem nos accendimus, dum te benignum & clementem ad iram prouocaremus. Confringe superbum caput idololatriæ, quod nunc rursus mouetur, & extollitur aduersus seruos tuos. Da, ut humili allidantur mali eius infantes ab infracta petra tuæ confessionis & fidei: ut in omni loco tui dominatus, purum & nulli reprehensioni obnoxium offeratur sacrificium: & glorificetur tuum sanctissimum nomen, patris, & filii, & spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

983
Precatio
martyris.

Psal. 32.

Et cum ter genua flexisset, & adorasset ad Orientem; Deus ex Deo, rursus dixit, solus ex solo, Rex ex Rege, qui es in caelis, & sedes ad dexteram patris, qui te genuit, qui que in terra es versatus propter omnium nostrum salutem, corona eorum, qui pro te pie decertant, audi me hodie humilem & indignum tuum famulum, & in pace suscipe animam meam: & fac eam quiescere cum sanctis tuis, qui tibi placuerunt à seculo. Vox autem è caelo extitit, dicens: Audiuit Dominus tuas preces, o Artemi, & tibi donauit gratiam curationum. Festina ergo consummare cursum tuum, & accipere brauium paratum sanctis omnibus, qui dilexerunt aduentum Christi. Hanc vocem cum audisset beatus Artemius, & quodammodo certior esset factus, aperte ostendebat se esse repletum gaudio, & iam visione apprehendere delicias & gloriam, qua erat fruiturus. Unde etiam cum collum lubenter porrexisset, istum accipit vigesimo mensis Octobris. Et ipse quidem ascendit in caelos, appariturus ante Christi faciem, pro quo etiam mortem suscepit alacriter: Corpus autem & caput in terra reliquit, magnum Christianis solatium, animi medicamentum, insidiarum omnium & damnorum remedium.

Caput ei diuinitus confirmato amputatur.

Quod quidem cum sustulisset mulier, nomine Arista, quæ erat Diaconissa Ecclesiæ Antiochenæ, idque curasset, & in capsam imposuisset, ad felicissimam transmittit Constantinopolim, studium quidem ponens, ut eo dignum templum ædificaret, feruentioris in eum charitatis indicium. Cum autem non potuisset, quod volebat, ad effectum deducere, eo factum est, ut in hodiernum usque diem in templo præcursoris eius sacra manerent reliquiæ, quæ conseruantur sicut thesaurus, qui non consumitur, ad gloriam Christi veri Dei nostri: Quem decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacra reliquiæ thesaurus incorruptus.

S. MAXIMI martyrium, ab Vsuaro vigesimo die Octobris descriptum, habet Surius ad diem 30. Aprilis, Tomo secundo: Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA